

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

Л. М. Товстомят

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Методичний посібник

*Для студентів денної та заочної форм навчання
напряму підготовки 6.030401 "Правознавство"
освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр"*

Черкаси
2015

Товстопят Л. М. Конституційне право України : методичний посібник : для студентів денної та заочної форм навчання напряму підготовки 6.030401 "Правознавство" освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" / Л. М. Товстопят. – Черкаси : Східноєвропейський ун-т економіки і менеджменту, 2015. – 29 с. – [Укр. мова]

Рецензент

Обрусна С. Ю. д. ю. н.

Відповідальний за випуск

О. М. Строгалова

Затверджено навчально-методичною радою університету як методичний посібник для вивчення дисципліни «Конституційне право України» студентами денної та заочної форм навчання спеціальності 6.060100 "Правознавство" освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр", протокол № 17/14 від 24.10.2014.

© Східноєвропейський університет
економіки і менеджменту, 2015

ВСТУП

«Конституційне право України» є нормативною навчальною дисципліною, яка передбачена навчальним планом підготовки фахівців кваліфікаційного рівня «бакалавр» за напрям підготовки 6.060100 «Правознавство».

Як навчальна дисципліна, конституційне право України є певною сукупністю знань, які впливають із системи науки цієї галузі, а також практики реалізації наукових досягнень.

Навчальна дисципліна «Конституційне право України» вивчає питання загальної теорії конституційного права, основи конституційного ладу, конституційно-правовий статус людини і громадянина, форми безпосередньої демократії, конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні, територіальний устрій і конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.

Метою курсу є вивчення сутності конституційного права України, його принципів та соціального призначення.

Предмет – суспільні відносини, які виникають і діють у процесі здійснення повновладдя народу України.

Завдання курсу Конституційне право України: засвоєння основних категорій та термінів курсу “Конституційне право України” як базової юридичної дисципліни; формування системи знань про механізм та апарат держави; засвоєння нормативно-правової бази для вивчення галузевих юридичних дисциплін; формування навиків аналізу норм Основного закону держави; формування вмінь класифікації норм та інститутів конституційного права; застосовування здобутих теоретичних знань у процесі захисту основних прав та свобод людини та громадянина, та участі громадян в формуванні органів державної влади; формування вмінь визначити проблеми імплементації міжнародно-правових норм до національного законодавства України.

Після вивчення курсу студент має **знати:**

- основні поняття курсу «Конституційне право в Україні»;
- особливості конституційного процесу в Україні на сучасному етапі;
- загальну теорію конституційного права;
- засади конституційного ладу України;
- засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні;
- виборчу систему і виборче право України.;
- конституційно-правові засади органів державної влади;
- конституційні засади територіального устрою України;
- місцеве самоврядування;

Студент повинен **уміти:**

- аналізувати законодавство;
- застосовувати відповідну нормативно-правову базу;
- використовувати набуті знання на практиці.

Оцінювання знань і умінь з дисципліни, яка викладається протягом двох семестрів, здійснюється за допомогою таких заходів: поточний контроль знань (усне опитування; робота на семінарських заняттях, заняттях з ІРС; тестові завдання; самостійна робота); модульний контроль; виконання індивідуального навчально-дослідного завдання; підсумковий контроль (залік, іспит).

1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальна теорія конституційного права

Тема 1. Конституційне право як провідна галузь національного права України

Предмет, метод, поняття конституційного права України як галузі права. Система конституційного права: поняття системи конституційного права; інститути конституційного права; конституційно-правові норми; структура, зміст, класифікація.

Джерела конституційного права: поняття і зміст; види джерел, юридична природа джерел конституційного права.

Конституційно-правові відносини: поняття і види конституційно-правових відносин, об'єкти конституційно-правових відносин; юридичні факти в конституційному праві.

Література: [1,2,47]

Тема 2. Конституційне право як наука і навчальна дисципліна

Поняття і предмет науки конституційного права України. Система науки конституційного права. Методологія науки конституційного права. Конституційне право як навчальна дисципліна.

Література: [1,2,47]

Тема 3. Конституція – Основний закон України

Поняття і основні властивості Конституції України. Конституціоналізм як загальна теорія конституції. Основні етапи становлення Конституції України. Загальна характеристика Конституції України 1996 року. Функції Конституції. Реалізація Конституції. Правова охорона Конституції України. Підготовка, прийняття та зміна Конституції. Конституційна реформа в Україні.

Література: [1,2, 26,27,47].

Змістовий модуль 2. Основи конституційного ладу

Тема 4. Загальні засади конституційного ладу України та його гарантії

Загальні засади – форма вираження конституційного ладу України. Ознаки конституційного ладу України. Основні принципи конституційного ладу України. Людина, її права і свободи – найвища соціальна цінність і визначальний принцип засад конституційного ладу. Конституційне закріплення суверенітету українського народу. Характеристика української держави як суверенної, демократичної, соціальної і правової. Політичні та економічні засади конституційного ладу. Ідеологічний і політичний плюралізм.

Конституційно-правове регулювання державних символів України. Конституційне закріплення мовної політики в Україні.

Правові засади захисту конституційного ладу України. Поняття конституційно-правової відповідальності, її місце в системі юридичної відповідальності. Правові механізми захисту Конституції України і конституційного ладу. Значення конституційно-правової відповідальності.

Література: [1, 22,3,4,5,35]

Тема 5. Конституційні основи державного ладу України

Поняття державного ладу України. Принципи державного ладу України. Механізм Української держави. Основні функції Української держави.

Література: [1,2,3,4,35]

Тема 6. Конституційні основи суспільного ладу України

Поняття і сутність суспільного ладу. Основні принципи суспільного ладу. Система суспільного ладу. Конституційні основи взаємовідносин держави і громадянського суспільства. Правовий статус об'єднань громадян, принципи їх організації і функціонування. Компетенція об'єднань громадян. Правові засади контролю держави за організацією і діяльністю громадських формувань.

Конституційно-правовий статус політичних партій. Види релігійних організацій в Україні та їхній правовий статус. Причини взаємовідносин держави і релігійних організацій.

Література: [1, 2, 3, 4, 45]

Змістовий модуль 3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Тема 7. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.

Громадянські права і свободи людини. Політичні права і свободи громадян України. Економічні, соціальні і культурні права й свободи людини та громадянина. Конституційні обов'язки людини і громадянина. Механізм реалізації і гарантії прав і свобод людини і громадянина.

Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Література: [1, 2, 8, 9, 35, 45, 47]

Тема 8. Конституційно-правовий статус громадянина України

Поняття громадянства і належність до громадянства України. Характеристика законодавства України про громадянство. Основні політико-правові принципи громадянства України. Набуття громадянства України. Припинення громадянства України.

Органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства, їхня компетенція. Процедури з питань громадянства. Документи, що підтверджують громадянство України.

Література: [1, 2, 9, 10, 11]

Тема 9. Конституційно-правовий статус національних меншин, іноземців і біженців в Україні

Загальна характеристика законодавства про правовий статус національних меншин. Поняття «національні меншини», особливості їхнього

правового статусу. Права національних меншин і гарантії їх дотримання в умовах формування в Україні правової, демократичної, соціальної держави.

Характеристика законодавства України, що регулює правовий статус іноземців і біженців. Особливості правового статусу іноземців. Поняття «біженець». Підстави набуття та особливості правового статусу біженців.

Література: [1, 2, 9, 10, 11, 16, 26]

Змістовий модуль 4. Форми безпосередньої демократії в Україні

Тема 10. Теоретичні основи безпосереднього народовладдя

Поняття прямого народовладдя. Основні форми безпосередньої демократії. Класифікація форм безпосередньої демократії за результатами діяльності, механізмом діяльності, правовими засадами, територіальною ознакою та суб'єктами.

Література: [1, 2, 3, 4, 29, 40]

Тема 11. Вибори в Україні

Поняття виборів. Становлення інституту виборів. Загальна характеристика виборчої системи України. Принципи виборів.

Види виборів і виборчих систем. Виборчий процес і його стадії. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України.

Література: [1, 2, 14, 15, 26, 36]

Тема 12. Референдум в Україні

Поняття і види референдумів. За територіальною ознакою: всеукраїнські, місцеві; за предметом: обов'язковий, факультативний; за змістом предмету: конституційний, законодавчий; повторний і новий референдум.

Принципи і порядок проведення референдумів. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.

Література: [1, 2, 14, 15, 28, 29]

Змістовий модуль 5. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні

Тема 13. Теоретичні основи організації і здійснення державної влади в Україні

Державна влада як інститут конституційного права. Теорія і практика співвідношення в Конституції України принципів народного суверенітету і розподілу державної влади в Україні.

Конституційні загальні засади закріплення, організації та здійснення державної влади в Україні. Поняття, система та види органів державної влади.

Література: [1, 2, 17, 18, 30, 33]

Тема 14. Законодавча влада в Україні

Парламент – Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади в Україні. Порядок формування Верховної Ради України, її органів та державних органів, передбачених Конституцією України (представницька функція парламенту).

Установча функція Верховної Ради. Сесія Верховної Ради України – основна організаційно-правова форма її діяльності. Повноваження Верховної Ради.

Законодавча функція Верховної Ради України. Контрольна функція Верховної Ради.

Поняття статусу народного депутата України. Форми діяльності і повноваження народного депутата України. Основні гарантії депутатської діяльності.

Література: [1, 2]

Тема 15. Президент України

Становлення інституту Президента в Україні. Конституційно-правовий статус Президента України. Порядок виборів Президента України і вступу його на посаду. Функції і повноваження Президента України. Дostroкове припинення повноважень Президента України та усунення його з поста в порядку імпічменту. Секретаріат Президента України.

Література: [1, 2, 3, 4, 14, 24]

Тема 16. Виконавча влада в Україні

Поняття виконавчої влади і система її органів. Кабінет Міністрів – вищий орган в системі органів виконавчої влади, його склад, основні функції та повноваження.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Місцеві держадміністрації. Акти органів виконавчої влади.

Література: [1, 2, 28, 29, 30, 34]

Тема 17. Конституційні основи судової влади в Україні

Суди – виключні органи правосуддя в Україні. Система судів загальної юрисдикції. Функції і повноваження судів загальної юрисдикції. Основні засади судочинства в Україні.

Конституційний Суд – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Порядок формування і склад Конституційного Суду. Функції і повноваження Конституційного Суду. Порядок діяльності Конституційного Суду і процедури розгляду ним справ.

Вища рада юстиції України: порядок формування, склад, основні функції та повноваження. Адвокатура. Поняття правового статусу прокуратури України. Система і структура прокуратури. Функції і повноваження прокуратури. Порядок діяльності органів прокуратур. Акти органів прокуратури.

Література: [1, 2, 6, 19, 20, 39, 41, 42, 44]

Змістовий модуль 6. Територіальний устрій і місцеве самоврядування в Україні

Тема 18. Територіальний устрій України

Поняття територіального устрою України. Форма державного устрою. Ознаки України як унітарної держави. Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України.

Література: [1-5, 24, 25, 27]

Тема 19. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування та його особливості. Територіальна основа і система місцевого самоврядування в Україні та її принципи.

Організаційно-правова, матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування в Україні. Повноваження місцевого самоврядування. Конституційні гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Література: [1, 2, 13, 23, 25, 27, 38, 46]

2. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова література:

1. Конституційне право України / за ред. В. Погорілка. – К., 2008. – 734 с.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (в редакції Закону від 8 грудня 2004 року). – К.: Атіка, 2006. – 64 с.

Нормативні акти:

3. Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 № 1427-XII.
4. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990р. № 55-XII.
5. Про основні засади організації і функціонування державної влади і місцевого самоврядування : конституційний договір між ВР і Президентом України.
6. Про судоустрій і статус суддів : закон України від 07.07.2010 № 2453 – VI.
7. Про правовий статус закордонних українців : закон України від 4 березня 2004 р. № 1582.
8. Про захист конституційних прав громадян на землю : закон України від 20 січня 2005 р. № 2375.
9. Про громадянство України : закон України в редакції від 20.06.2007 р.
10. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : закон України від 4 лютого 1994 р. № 3929-XII із наступними змінами і доповненнями.
11. Про біженців : закон України від 21.06.2001 № 2557-III.
12. Про об'єднання громадян : закон України від 16.06.1992 № 2460-XII.
13. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України у редакції від 15 травня 2005 р.
14. Про вибори Президента України : закон України в останній редакції від 19.10.2009.
15. Про централізовану виборчу комісію : закон України від 30.06.2004 № 1932-IV.
16. Про національні меншини в Україні : закон України від 25.06.1992 № 2494-XII.
17. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР.
18. Про статус народного депутата України : закон України від 17.11.1992 № 2790-XII.
19. Про Конституційний Суд України : закон України від 16.10.1996 № 422/96-ВР.
20. Про Вищу раду юстиції : Закон України від 23.03.2004 № 1645-IV.
21. Про прокуратуру : закон України від 05.11.1991 № 1789-XII.
22. Конституція Автономної Республіки Крим від 23.12.1998 № 350-XIV.
23. Про мови в Українській РСР : закон України від 28.10.1989 № 8312-XI.

Основна література:

24. Антонов В. Політика національної безпеки України в сучасних умовах: проблеми та реалії / В. Антонов // Право України. – 2014. – № 5. – С. 106–109.
25. Баймуратов М. Регіональна політика держави: до питання онтології та аксіології визначення і розуміння/ М. Баймуратов // Право України. – 2014. – № 9. – С. 74-79.
26. Барабаш Ю. Конституційний вимір української демократії / Ю. Барабаш // Право України. – 2014. – № 7. – С. 137-141.

27. Батанов О. Конституційно-правові проблеми територіального устрою України: доктринальні та прикладні аспекти / О. Батанов // Право України. – 2014 – № 9. – С. 11-19.
28. Бисага Ю. Конституційна реформа в Україні як наслідок формування нової парадигми конституціоналізму/ Ю. Бисага // Право України. – 2014. – № 8. – С. 96-103.
29. Буткевич В. Конституція України: проблеми вироблення нового проекту/ В. Буткевич // Право України. – 2014. – № 7. – С. 85-91.
30. Горобенко М. Парламентські комітети і комісії в Україні і в зарубіжних країнах / М. Горобенко // Право України. – 2008. – № 7. – С. 30.
31. Грицаєнко М. Елементи конституційно-правового статусу прокуратури / М. Грицаєнко // Право України. – 2008. – № 8. – С. 115.
32. Данилюк Ю. Про поняття об'єктів конституційних правовідносин / Ю. Данилюк // Право України. – 2008. – № 8. – С. 9.
33. Єзеров А. Конституційні підстави припинення повноважень народних депутатів України / А. Єзеров // Право України. – 2008. – № 9. – С. 14.
34. Заяць Н. Конституційно-правова відповідальність місцевих представницьких органів в Україні / Н. Заяць // Право України. – 2014. – № 12. – С. 95-04.
35. Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні / Г. Задорожня // Право України. – 2008. – № 1. – С. 28.
36. Кафарський В. Політичні партії і конституційне будівництво в Україні / В. Кафарський // Право України. – 2008 – № 4. – С. 13.
37. Мартинюк Р. Парламентська відповідальність уряду в Україні: особливості нормативного регулювання / Р. Мартинюк // Право України. – 2008. – № 9. – С. 19.
38. Мацькевич М. Державотворчі процеси в Україні на сучасному етапі її розвитку: проблеми і перспективи / М. Мацькевич // Право України. - 2009.- №2. - С.74-79.
39. Осетинський А. Сучасні проблеми реформування системи правосуддя у контексті адаптації до європейських стандартів / А. Осетинський // Право України. – 2008. – № 4. – С. 4.
40. Приходько Х. Конституційний процес як самостійний вид юридичного процесу / Х. Приходько // Право України. – 2008. – № 6. – С. 29.
41. Портнов А. Про реалізацію права звернення до Конституційного Суду України органів місцевого самоврядування, місцевих державних адміністрацій з питань офіційного тлумачення Конституції та законів України / А. Портнов // Право України. – 2008. – № 10. – С. 36.
42. Стрижак К. Конституційне судочинство в Україні: здобутки і проблеми / К. Стрижак // Право України. – 2008.- №1.- С.3.
43. Скрипнюк О. Система конституційного права України: поняття та складові елементи / О. Скрипнюк // Право України. – 2008.- №7.- С.12.
44. Ступаченко Д. Перспективи реформування національної судової системи в концепції європейської інтеграції України / Д. Ступаченко // Право України. – 2008. - №7. - С. 17.
45. Солдатенко О. Перспективи реалізації конституційного права громадян на охорону здоров'я через медичне страхування / О. Солдатенко // Право України. – 2009. – № 3. – С. 54-58.
46. Тимченко І. Конституційна реформа: усвідомлений обопільно розбрат чи об'єктивна необхідність / І. Тимченко // Право України. – 2008. – № 9.- С. 4.
47. Тацій В. 60 років загальній декларації прав людини / В. Тацій // Право України.- 2008.- №12.- С.23.
48. Ялова О. До питання про визначення поняття «конституційні засади (принципи) мовної політики в Україні» / О. Ялова // Право України. – 2008. – № 10. – С. 145.

3. РОБОЧА ПРОГРАМА

3.1. Тематика лекцій

Лекція 1. Конституційне право як провідна галузь національного права України

План лекції:

1. Предмет, метод, поняття конституційного права України як галузі права.
2. Система конституційного права.
3. Джерела конституційного права.
4. Конституційно-правові відносини.

Лекція 2. Конституційне право як наука і навчальна дисципліна

План лекції:

1. Поняття і предмет науки конституційного права України.
2. Система науки конституційного права.
3. Методологія науки конституційного права.
4. Конституційне право як навчальна дисципліна.

Лекція 3. Конституція – Основний закон України

План лекції:

1. Поняття і основні властивості Конституції України.
2. Конституціоналізм як загальна теорія конституції.
3. Основні етапи становлення Конституції України.
4. Правова охорона Конституції України.

Лекція 4. Загальні засади конституційного ладу України та його гарантії

План лекції:

1. Загальні засади – форма вираження конституційного ладу України.
2. Конституційно-правове регулювання державних символів України.
3. Правові засади захисту конституційного ладу України.
4. Правові механізми захисту Конституції України і конституційного ладу.

Лекція 5. Конституційні основи державного ладу України

План лекції:

1. Поняття державного ладу України.
2. Принципи державного ладу України.
3. Механізм Української держави.
4. Основні функції Української держави.

Лекція 6. Конституційні основи суспільного ладу України

План лекції:

1. Поняття і сутність суспільного ладу.
2. Конституційні основи взаємовідносин держави і громадянського суспільства.
3. Правовий статус об'єднань громадян, принципи їх організації і функціонування.
4. Конституційно-правовий статус політичних партій.

Лекція 7. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

План лекції:

1. Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права.
2. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
3. Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини.
4. Забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Лекція 8. Конституційно-правовий статус громадянина України

План лекції:

1. Поняття громадянства і належність до громадянства України.
2. Набуття громадянства України.
3. Припинення громадянства України.
4. Процедури з питань громадянства.

Лекція 9. Конституційно-правовий статус національних меншин, іноземців і біженців в Україні

План лекції:

1. Загальна характеристика законодавства про правовий статус національних меншин.
2. Права національних меншин і гарантії їх дотримання в умовах формування в Україні правової, демократичної, соціальної держави.
3. Характеристика законодавства України, що регулює правовий статус іноземців і біженців.

Лекція 10. Теоретичні основи безпосереднього народовладдя

План лекції:

1. Поняття прямого народовладдя.
2. Основні форми безпосередньої демократії.
3. Класифікація форм безпосередньої демократії.

Лекція 11. Вибори в Україні

План лекції:

1. Поняття виборів.
2. Загальна характеристика виборчої системи України.
3. Виборчий процес і його стадії.
4. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України.

Лекція 12. Референдум в Україні

План лекції:

1. Поняття і види референдумів.
2. Принципи і порядок проведення референдумів.
3. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.

Лекція 13. Теоретичні основи організації і здійснення державної влади в Україні

План лекції:

1. Державна влада як інститут конституційного права.
2. Теорія і практика співвідношення в Конституції України принципів народного суверенітету і розподілу державної влади в Україні.
3. Конституційні загальні засади закріплення, організації та здійснення державної влади в Україні.
4. Поняття, система та види органів державної влади.

Лекція 14. Законодавча влада в Україні

План лекції:

1. Парламент – Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади в Україні.
2. Порядок формування Верховної Ради України, її органів та державних органів, передбачених Конституцією України (представницька функція парламенту).
3. Поняття статусу народного депутата України.

Лекція 15. Президент України

План лекції:

1. Становлення інституту Президента в Україні.
2. Конституційно-правовий статус Президента України.
3. Порядок виборів Президента України і вступу його на посаду.
4. Функції і повноваження Президента України.

Лекція 16. Виконавча влада в Україні

План лекції:

1. Поняття виконавчої влади і система її органів.
2. Кабінет Міністрів – вищий орган в системі органів виконавчої влади, його склад, основні функції та повноваження.
3. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.
4. Місцеві держадміністрації. Акти органів виконавчої влади.

Лекція 17. Конституційні основи судової влади в Україні

План лекції:

1. Суди – виключні органи правосуддя в Україні.
2. Конституційний Суд – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.
3. Вища рада юстиції України: порядок формування, склад, основні функції та повноваження.
4. Поняття правового статусу прокуратури України.

Лекція 18. Територіальний устрій України

План лекції:

1. Поняття територіального устрою України.
2. Форма державного устрою.
3. Ознаки України як унітарної держави.
4. Поняття, система та принципи адміністративно-територіального устрою України.

Лекція 19. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні

План лекції:

1. Поняття місцевого самоврядування та його особливості.
2. Територіальна основа і система місцевого самоврядування в Україні та її принципи.
3. Організаційно-правова, матеріальна та фінансова основи місцевого самоврядування в Україні.
4. Конституційні гарантії місцевого самоврядування в Україні.

3.2. Тематика семінарських занять

Семінар - форма навчально-теоретичного заняття, на якому студенти обговорюють ключові проблеми тематики курсу. Семінар сприяє набуттю студентами навиків роботи з першоджерелами, засвоєнню теоретичного матеріалу, розвитку мислення студента і практиці усних виступів перед аудиторією, ведення дискусії.

До кожного семінарського заняття студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Підготовка до семінарського заняття - ефективний засіб організації самостійної роботи студентів. Вона передбачає вивчення лекційного матеріалу, рекомендованої літератури і є завершеною, якщо студент засвоїв матеріал і може дати відповідь на будь-яке питання теми.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами тези, їх виступи, активність у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо.

Семінарське заняття 1

Варіант А. Конституційне право як провідна галузь національного права України

Питання для обговорення:

1. Предмет, метод, поняття конституційного права України як галузі права.
2. Система конституційного права: поняття, інститути конституційного права, конституційно-правові норми: структура, зміст, класифікація.
3. Джерела конституційного права.
4. Загальна характеристика конституційно-правових відносин.
5. Юридичні факти в конституційному праві.

Варіант Б. Актуальні проблеми теорії конституційного права (проводиться у вигляді круглого столу)

Питання для обговорення:

1. Система конституційного права як галузі права, як науки, як навчальної дисципліни.
2. Теоретичні проблеми сучасного українського конституціоналізму.
3. Інститути конституційного права: поняття, ознаки та критерії розмежування.
4. Суб'єкти конституційного права: постановка проблем теоретичного визначення.
5. Об'єкти конституційного права: поняття, ознаки, види.
6. Джерела конституційного права: поняття, види, система.

Основні терміни і поняття теми: Система конституційного права, теоретичні проблеми сучасного українського конституціоналізму, інститути конституційного права, суб'єкти конституційного права, об'єкти конституційного права, джерела конституційного права.

Семінарське заняття 2

Варіант А. Загальні засади конституційного ладу України та його гарантії

Питання для обговорення:

1. Загальні засади – форма вираження основ конституційного ладу України.
2. Ознаки та основні принципи конституційного ладу України.
3. Економічна основа конституційного ладу України.
4. Правові засади захисту конституційного ладу України.
5. Конституційно-правова відповідальність: суть, суб'єкти та об'єкти.

Варіант Б. Загальні засади конституційного ладу України та його гарантії (опрацювання нормативно-правові бази з теми з використанням інтерактивних методик)

1. Вивчення розділу I Конституції України «Загальні засади» (метод «навчаючи – вчусь»).
2. Робота над текстами «Декларації про державний суверенітет України» та «Акту проголошення незалежності України» (метод «робота в парах»).
3. Конституційне закріплення мовної політики в Україні (аналіз ст. 10-12 Конституції України, Закону України «Про мови в Українській РСР» (зі змінами і доповненнями, «Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 рр.»)) (метод роботи в малих групах).

Варіант В (реферативна форма проведення семінару)

Питання для обговорення:

1. Поняття державного суверенітету в конституційному праві.
2. Конституційні засади формування громадянського суспільства в Україні.
3. Проблеми становлення конституціоналізму в Україні.
4. Конституція як соціальна цінність.
5. Правове регулювання мовних відносин в Україні та проблеми його подальшого становлення.
6. Конституційно-правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти.
7. Виключне право українського народу змінювати конституційний лад в державі.

Реферативна форма проведення семінару передбачає заслуховування та обговорення під керівництвом викладача рефератів, заздалегідь підготовлених студентами.

Основні терміни і поняття теми: конституціоналізм, конституційна відповідальність, громадянське суспільство, конституційний лад.

Семінарське заняття 3

Варіант А. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

Питання для обговорення:

1. Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права.
2. Поняття й види основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.
3. Механізм реалізації та гарантії прав і свобод людини і громадянина.
4. Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Варіант Б (опрацювання нормативно-правової бази з теми з використанням інтерактивних методик)

1. Робота над розділом II Конституції України «Права, свободи, та обов'язки людини і громадянина» (метод «навчаючи – вчуся»).
2. Аналіз законодавства України з питань захисту прав і свобод громадян (*робота в малих групах*):
 - а) Закон України «Про забезпечення різних прав і можливостей жінок і чоловіків», 8 березня 2005 р.;
 - б) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (посилення прав захисту, право на підприємницьку діяльність, особисту недоторканність, безпеку), 12 січня 2005 р.;
 - в) Закон України «Про зняття застережень України до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поведінки і п. оскарження», 5 листопада 1998 р.

Варіант В. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні
(заняття проводиться у вигляді громадських слухань)

Питання для обговорення:

1. Правова культура українського народу у сфері прав людини: історичний розвиток та сучасний стан.
2. Стан дотримання та захисту прав громадян за кордоном.
3. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні.
4. Забезпечення прав і свобод особи в Україні: теоретичні і практичні аспекти.
5. Система органів державної влади, що забезпечують конституційні права і свободи людини і громадянина, їх повноваження.
6. Механізм захисту прав людини – основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму.

Основні терміни і поняття теми: права людини, обов'язки людини, негативні права, позитивні права, спеціальні права людини, захист прав і свобод.

Семінарське заняття 4

Варіант А. Конституційно-правовий статус громадянина України

Питання для обговорення:

1. Поняття громадянства і належність до громадянства України.
2. Характеристика законодавства України про громадянство.
3. Принципи законодавства України про громадянство.
4. Набуття громадянства України.
5. Припинення громадянства України та скасування рішення про набуття громадянства України.
6. Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства.
7. Оскарження рішення з питань громадянства, дій чи бездіянь органів державної влади, посадових і службових осіб.

Варіант Б. Набуття та припинення громадянства України. Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства
(проводиться у вигляді рольової гри)

Питання для обговорення:

1. Набуття та припинення громадянства України.
2. Процедура набуття громадянства.
3. Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства:

- а) повноваження Президента України;
 - б) повноваження Комісії при Президентові України з питань громадянства;
 - в) спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань громадянства та підпорядкованих йому органів;
 - г) міністерства закордонних справ України, дипломатичних представництв та консульських установ України.
4. Порядок оскарження рішення з питань громадянства, дій та бездіянь посадових осіб, які порушують процедуру розгляду справ про громадянство.

Основні терміни і поняття теми: громадянство, набуття громадянства, право ґрунту, право крові, натуралізація, принципи набуття громадянства, дипломатичне представництво, консульська установа.

Семінарське заняття 5. Вибори в Україні

Питання для обговорення:

1. Поняття виборів. Становлення інституту виборів в Україні.
2. Загальна характеристика виборчої системи України.
3. Види виборів і виборчих систем.
4. Виборчий процес і його стадії.
5. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України.

Основні терміни і поняття теми: вибори, види виборів, виборча система, виборчий процес, виборчий округ, територіальна виборча комісія, виборець, активне і пасивне виборче право.

Семінарське заняття 6

Варіант А. Законодавча влада в Україні

Питання для обговорення:

1. Конституційно-правовий статус Верховної Ради.
2. Конституційний склад і структура Верховної Ради України.
3. Функції і повноваження Верховної Ради України.
4. Основні форми діяльності Верховної Ради України.
5. Законодавчий процес та інші парламентські процедури.

Варіант Б. Законодавчий процес та інші парламентські процедури (проводиться у вигляді рольової гри, використовуються такі інтерактивні методики: «діалог», «синтез думок», «спільний проект»)

Питання для обговорення:

1. Види законодавчого процесу: конституційний процес і звичайний законодавчий процес.
2. Стадії законодавчої процедури.
3. Суб'єкти законодавчої процедури.
4. Процедури Верховної Ради: установча, здійснення парламентського контролю, спеціальні процедури.

Основні терміни і поняття теми: парламентські процедури, законопроект, читання законопроекту, обговорення законопроекту, законопроектна робота, суб'єкти законодавчої ініціативи.

Семінарське заняття 7. Президент України

Питання для обговорення:

1. Становлення інституту Президента в Україні.
2. Порядок виборів Президента України та вступу його на посаду.

3. Функції і повноваження Президента України.
4. Дострокове припинення повноважень Президента України.
5. Адміністрація Президента України.

Основні терміни і поняття теми: Президент України, вибори Президента України, імпичмент, право вето, інавгурація.

Семінарське заняття 8. Виконавча влада в Україні

Питання для обговорення:

1. Поняття виконавчої влади і система її органів.
2. Кабінет Міністрів – вищий орган у системі органів виконавчої влади, його склад, основні функції та повноваження.
3. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.
4. Акти органів виконавчої влади.

Основні терміни і поняття теми: державне управління, виконавча влада, Кабінет Міністрів, центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, державна служба, категорії і ранги державних службовців.

Семінарське заняття 9. Конституційні основи судової влади в Україні (опрацювання нормативно-правової бази з теми з використанням інтерактивних методик)

1. Робота над статтями 124-131; 147-153 Конституції України (метод «навчаючись»).
2. Вивчення законодавства України (робота в малих групах):
Закон України «Про Конституційний Суд України»;
Закон України «Про Вищу раду юстиції».

Основні терміни і поняття теми: Судова влада, Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції, Вища рада юстиції, Суддя, голова Конституційного суду, судді конституційного суду.

4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ (СРС)

До видів самостійної роботи, що виконуються студентами, можна віднести:

- роботу з літературою, рекомендованою викладачем. Для виконання такого виду самостійної роботи студентів необхідно використовувати список рекомендованої літератури;
- роботу з додатковою літературою, самостійно обраною студентом. В цьому мають допомогти відомості про додаткову літературу;
- роботу з конспектами. Мається на увазі не тільки робота по засвоєнню відомостей, що містяться у конспекті, а також їхнє доповнення, а можливо і попереднє ознайомлення з матеріалом лекції;
- виконання завдань з підготовки до семінарських занять;
- самостійне виконання завдань з тематики курсу з метою поглиблення засвоєння матеріалу (див. табл. 1);
- підготовку до контрольних заходів.

Таблиця 1

Тематика СРС

Тема	Питання теми, яку студенти вивчають самостійно	Форма контролю	
		Денна ф. н.	Заочна ф. н.
1	2	3	4
1. Конституційне право як провідна галузь національного права України	1. Сутність конституційно-правових відносин та їх особливості. 2. Конституційно-правові норми та конституційно-правові інститути. 3. Суб'єкти правових відносин. 4. Юридичні факти в конституційному праві та їх особливості	Експрес-опитування	Підсумковий тест
2. Конституційне право як наука і навчальна дисципліна	1. Поняття і предмет науки конституційного права України. 2. Система науки конституційного права. 3. Функції науки конституційного права. 4. Методологія науки конституційного права. 5. Конституційне право як навчальна дисципліна	Експрес-опитування, самостійна письмова робота	Підсумковий тест
3. Конституція – Основний закон держави	1. Конституціоналізм як загальна теорія конституції. 2. Класифікація, форма і структура конституції. 3. Функції конституції. 4. Реалізація конституції. 5. Правова охорона Конституції України	Семінар, тестовий контроль	Підсумковий тест
4. Загальні засади конституційного ладу України та його гарантії	1. Загальні засади та форма вираження основ конституційного ладу України. 2. Конституційне закріплення суверенітету українського народу. 3. Економічна основа конституційного ладу України. 4. Гарантії конституційного ладу України. 5.	Індивідуальна співбесіда, виступ на семінарі, перевірка тез виступу	Тестовий контроль
5. Конституційні основи державного ладу України.	1. Поняття державного ладу України. 2. Принципи державного ладу України. 3. 4. Механізм Української держави. 5. Основні функції Української держави	Співбесіда; тестовий контроль, перевірка письмової роботи	Текстовий контроль, реферат
6. Конституційні основи суспільного ладу України	1. Поняття і сутність суспільного ладу. 2. Основні принципи суспільного ладу. 3. Система суспільного ладу	Співбесіда, перевірка сам. роботи	Підсумковий тест, реферат

1	2	3	4
7. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні	1. Класифікація та юридичні властивості основних прав і свобод громадян України. 2. Механізм захисту конституційних прав і свобод. 3. Відповідність до міжнародних стандартів прав людини прав і свобод громадян України	Проведення дискусії, публічний виступ	Експрес-опитування, підсумковий тест
8. Конституційний статус громадянина України.	1. Поняття і принципи громадянства України. 2. Підстави набуття громадянства України. 3. Підстави припинення громадянства України. 4. Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства	Практична робота, розв'язання ситуаційних задач	Тестовий контроль, реферат
9. Конституційно-правовий статус національних меншин, іноземців і біженців в Україні	1. Правовий статус національних меншин. 2. Надання, втрата та позбавлення статусу біженця. 3. Повноваження органів виконавчої влади, які вирішують питання про надання, втрату і позбавлення статусу біженця. 4. Умови та порядок імміграції в Україну іноземців та осіб без громадянства	Експрес-опитування, розв'язання ситуаційних задач	Підсумковий тест, реферат
10. Теоретичні основи безпосереднього народовладдя	1. Поняття прямого народовладдя. 2. Основні форми безпосередньої демократії	Експрес-опитування, індивідуальне опитування, тестовий контроль	Підсумковий тест, реферат
11. Вибори в Україні	1. Становлення інституту виборів. 2. Основні принципи виборів. 3. Види виборів і виборчих систем. 4. Виборчий процес і його стадії. 5. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України	Практикум публічних виступів, індивідуальне та фронтальне опитування	Підсумковий тест, реферат
12. Референдум в Україні	1. Поняття і види референдумів. 2. Принципи і порядок проведення референдумів. 3. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.	Аудиторна письмова робота	Підсумковий тест, реферат

1	2	3	4
13. Теоретичні основи і здійснення державної влади	1. Державна влада як інститут конституційного права. 2. Конституційні загальні засади закріплення, організації і здійснення державної влади в Україні. 3. Поняття, система і види органів державної влади в Україні.	Публічні виступи, тесовий контроль	Підсумковий тест, реферат
14. Законодавча влада в Україні	1. Законодавство України про правовий статус Верховної Ради України. 2. Структура, функції та повноваження Верховної Ради. 3. Комітети і комісії Верховної Ради. Фракції парламенту. 4. Правовий статус Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. 5. Правовий статус народного депутата України	Публічні виступи, проведення семінарського заняття у формі «парламентських слухань»	реферат
15. Президент України	1. Президент України як голова держави, його функції і повноваження. 2. Акти Президента України. 3. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України. 4. Президент України і Кабінет Міністрів України.	Оцінювальна дискусія, публічний виступ	Реферат, підсумковий тест
16. Виборча влада України	1. Класифікація органів виконавчої влади в Україні. 2. Повноваження Кабінету Міністрів в Україні. 3. Кабінет Міністрів України і Верховна Рада України. 4. Місцеві органи виконавчої влади.	Публічний виступ, фронтальне опитування, тестовий контроль	Реферат, експрес-опитування
17. Конституційні основи судової влади в Україні	1. Основні засади судочинства. 2. Повноваження прокуратури. 3. Конституційний Суд в системі судової влади в Україні. 4. Рішення і висновки Конституційного Суду	Практикум, індивідуальна та фронтальна бесіда	Підсумковий тест
18. Територіальний устрій України	1. Поняття територіального устрою. 2. Федерація, унітарна держава, конфедерація, співдружність держав. 3. Принципи і система адміністративно-територіального устрою в Україні	Тестовий контроль	Підсумковий тест, реферат
19. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні	1. Поняття місцевого самоврядування. 2. Особливості здійснення місцевого самоврядування в Києві та Севастополі. 3. Матеріально-фінансова основа самоврядування	Фронтальна бесіда, практикум, тестовий контроль	Реферат, письмова робота

5. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ (ІНДЗ)

Студентові денної форми навчання надається право самостійного вибору з пропонованого переліку будь-яких десяти питань для оформлення письмових відповідей.

Студент оформлює роботу в «Зошити для індивідуальних письмових робіт» і подає викладачу на перевірку в заздалегідь обумовлений термін.

Індивідуальна робота № 1. Конституційне право як провідна галузь національного права України

1. Познайомтесь із поглядами вчених щодо доцільності вживання понять «конституційне право» і «державне право». Якої точки зору дотримуетесь ви? Висловіть свою думку, використовуючи «метод-прес».
2. Назвіть кваліфікаційні ознаки галузі конституційного права.
3. Чому конституційне право є провідною галуззю національного права? Відповідь обґрунтуйте.
4. Прослідкуйте зв'язок конституційного права з іншими галузями права.
5. Зазначте особливості конституційно-правової відповідальності.
6. Зазначте особливості інститутів конституційного права.
7. Назвіть ознаки, що відрізняють конституційно-правові норми від норм інших галузей.
8. За якими критеріями класифікуються конституційно-правові норми?
9. Сформулюйте визначення поняття «джерела конституційного права».
10. Складіть таблицю «Джерела конституційного права», використовуючи різні критерії класифікації джерел.
11. У чому полягають особливості конституційно-правових відносин?
12. Наведіть приклади суб'єктів і об'єктів конституційно-правових відносин.
13. Назвіть критерії, за якими класифікуються юридичні факти в конституційному праві.
14. Наведіть приклади фактів-станів у конституційному праві.
15. Наведіть приклади правоутворюючих і правозмінюючих юридичних фактів у конституційному праві.

Індивідуальна робота № 2. Конституція – Основний Закон держави

1. Познайомтесь з різними підходами щодо тлумачення поняття «конституція». Використовуючи «метод-прес», висловіть свою позицію.
2. Поясніть основні риси і юридичні властивості конституції.
3. Дайте визначення поняття «конституціоналізм».
4. У чому полягає різниця між поняттями «фактична конституція», «юридична конституція»?
5. Назвіть основні етапи конституційної реформи в незалежній Україні.
6. Охарактеризуйте структуру Конституції України 1996 року. Які нові елементи з'явилися в її структурі порівняно з попередніми конституціями?
7. Назвіть основні способи розробки і прийняття конституцій.
8. Назвіть і поясняйте функції Конституції України.
9. Як здійснюється правова охорона Конституції України?

10. Які особливості внесення змін до Конституції України?
11. Опрацюйте статтю «Прийняття Конституції України: міжнародний резонанс» (Політика і час. – 1996. – № 8. – С. 76-77) та вкажіть на міжнародний резонанс прийняття конституції.
12. Опрацюйте статтю В. Шаповала «Основний Закон України у світовому конституційному вимірі». (Право України. – 2002. – № 6. – С. 10) та зазначте спільні і відмінні риси в українській та світових конституціях.
13. Складіть бібліографічний опис літератури «Конституційна реформа в Україні: сучасний стан».

Індивідуальна робота № 3. Загальна засади конституційного ладу та його гарантії

1. Познайомтесь з різними підходами щодо назви розділу I Конституції України. Чи відповідає назва «Загальні засади» змісту розділу I? Свою думку обґрунтуйте.
2. Що включає в себе поняття «конституційний лад»? Яке, на вашу думку, визначення найповніше відображає суть поняття? Свою думку обґрунтуйте.
3. Поясніть основні принципи конституційного ладу України.
4. Назвіть складові державного устрою (ладу) України.
5. Охарактеризуйте форму держави в Україні.
6. Використовуючи статті Конституції України, поясніть поняття: суверенітет, державний суверенітет, народний суверенітет.
7. Назвіть риси, притаманні соціальній державі.
8. Охарактеризуйте мовну політику Української держави.
9. Опрацюйте статтю Н. Пелих «Функції української держави» (Підприємство, господарство і право. – 2005. – № 1. – С. 3-6) та зазначте основні напрямки діяльності української держави.
10. Опрацюйте постанову КМУ від 2 жовтня 2003 р. № 1546 «Про затвердження Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 рр.» і постанову КМУ від 26 травня 2004 р. «Про внесення змін і доповнень до Державної програми ...» та зазначте основні заходи щодо розвитку української мови в зазначений період.
11. Конституцією України встановлено: а) єдине громадянство; б) подвійне громадянство; в) громадянство регламентується відповідним законом.
12. Чи можливе укладання міжнародних договорів, які суперечать Конституції України: а) можливе; б) неможливе; в) можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.
13. Кому належить право змінювати конституційний лад в Україні: а) Президенту України; б) Конституційному Суду України; в) народу України; г) Верховній Раді України.
14. Чи дозволена цензура в Україні: а) дозволена; б) дозволена у випадках, визначених законодавством; в) заборонена.
15. Земля перебуває в Україні: а) під контролем держави; б) під охороною держави; в) під опікою народу.

Індивідуальна робота № 4. Загальні засади конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

1. Ознайомтесь з різними підходами до проблеми визначення статусу людини і громадянина. Яку концепцію підтримуєте ви? Свою думку обґрунтуйте.
2. Поясніть основні принципи конституційно-правового інституту прав і свобод людини.
3. Сформулюйте поняття «конституційно-правовий статус особи».
4. За нижчеподаним поясненням зазначте, про яке право йде мова:
а) непрацездатним громадянам надається державна допомога та пільги, що дає певну можливість вирівнювати їх доходи; б) відповідно до цього права держава забезпечує фінансування оздоровчо-профілактичних програм; в) кожен громадянин має направляти пропозиції про поліпшення діяльності державних органів та їх посадових осіб.
5. Змодельуйте ситуацію, що відповідає статті закону: "Публічна наруга над Державним Прапором України, Державним Гербом України або Державним Гімном України – карається штрафом до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадянина або арештом на строк 6 місяців (ст. 338 ККУ).
6. Розв'яжіть юридичну задачу:
Громадянин Е. опублікував на основі детального аналізу діяльності обласної адміністрації за три роки статтю, де критикував кадрову політику голови облдержадміністрації. Чи мав громадянин Е. право робити це? Відповідь обґрунтуйте.
7. У реченнях пропущені слова. Із варіантів, поданих у дужках, виберіть правильний.
Права і свободи ... (відокремлюються, не відокремлюються) від обов'язків громадян. Реальними права людини стають лише тоді, коли вони ... (зв'язані, не зв'язані) з виконанням нею обов'язків. Права і свободи людини (не можуть зробити, роблять) її незалежною від суспільства, в якому вона живе.
8. Основною умовою набуття прав в Україні є: а) правоздатність; б) дієздатність; в) громадянство.
9. Чи має право громадянин звертатися для захисту своїх прав до міжнародних судових установ: а) має право звертатися в будь-яких випадках; б) має право лише після використання всіх національних засобів правового захисту; в) Конституцією не визначено.
10. Поясніть механізм реалізації прав та свобод людини і громадянина.
11. Опрацюйте Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» від 23 червня 1997 р. (Урядовий кур'єр. – 1998. – 15 січ.) та охарактеризуйте основні напрямки діяльності омбудсмена.
12. Опрацюйте статтю М. Антоновича «Правова характеристика українського народу у сфері прав людини: історичний розвиток та сучасний стан» (Право України. – 2003. – № 12. – С. 75-80) та прослідкуйте правові традиції українського народу в зазначеній сфері.

13. Опрацюйте Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання» від 11 грудня 2003 р. (Урядовий кур'єр. – 2004. – 15 січ. – С. 22) та законспектуйте положення закону.
14. Кожна людина має право: а) на вільний розвиток своєї особистості без обмежень; б) на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей; в) Конституцією не визначено.
15. Чи може бути обмежене право на свободу слова та думки, вільне висловлювання своїх поглядів і переконань: а) не може бути обмежено; б) може бути обмежено за рішенням Конституційного Суду в) ваш варіант.

Індивідуальна робота № 5. Конституційно-правовий статус громадянина України. Конституційно-правовий статус національних меншин, іноземців і біженців в Україні

1. Визначте, правильні твердження чи ні:
 - а) іноземці, які постійно проживають на території України, мають право обирати і бути обраними до державних органів;
 - б) Україна визнає подвійне громадянство лише на підставі двосторонніх міжнародних договорів;
 - в) іноземці, які постійно проживають на території України мають політичні права.
2. Поясніть принципи законодавства України про громадянство: запобігання виникненню випадків без громадянств; визнання права громадянина України на зміну громадянства.
3. Чи мають однаковий правовий статус громадяни України і національні меншини? Відповідь обґрунтуйте.
4. За яких умов іноземцю може бути скорочено термін перебування в Україні?
5. Закінчіть речення:

Громадянство України буде ... за особою, яка перебуває на військовій службі в українському підрозділі в Іраці Свій вибір обґрунтуйте.

Громадянство України за особою, яка тимчасово виїхала з України і вступила на військову службу в США Свою думку обґрунтуйте.
6. Розв'яжіть юридичні задачі:
 - а) У громадянки України К. під час відпустки та перебування в Російській Федерації народилась дитина. Батько дитини – громадянин США. Чи може дитина претендувати на українське громадянство? Відповідь обґрунтуйте.
 - б) Громадянин П. звернувся в районну державну адміністрацію із заявою щодо надання йому громадянства України. Він безперервно проживає в країні 5 років, дотримується українського законодавства. Громадянина зобов'язали здати екзамени з української мови та подати декларацію про доходи. Чи правильні дії працівників райдержадміністрації? Що б ви порадили громадянину?
7. Конституцією України встановлено:
 - а) єдине громадянство; б) подвійне громадянство; в) громадянство регламенту.
8. Громадянин України:
 - а) не може бути виданий іншій державі;

- б) може бути виданий за вчинення тяжкого кримінального злочину на підставі міжнародної угоди;
- в) може бути виданий за вчинення злочину на підставі рішення міжнародного суду.

Індивідуальна робота № 6. Вибори та референдум в Україні

1. Право голосу на референдумі мають: а) громадяни України; б) усі особи, які проживають на території України; в) усі особи, які проживають на території України, крім іноземців.
2. Виборча система, яка діє в Україні: а) мажоритарна; б) пропорційна; в) змішана.
3. Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни, які на день їх проведення досягли: а) 18 років; б) 21 року; в) 25 років; г) 16 років.
4. Не мають права голосу: а) пенсіонери; б) інваліди; в) громадяни, яких визнано судом недієздатними; г) державні службовці; д) особи, що позбавлені волі; є) військовослужбовці.
5. Всеукраїнський референдум призначається: а) Верховною Радою України; б) Президентом України; в) Верховною Радою або президентом відповідно до їх повноважень.
6. Предметом Всеукраїнського референдуму можуть бути питання щодо: а) бюджету; б) зміни території; в) законопроектів про внесення змін до деяких розділів Конституції; г) податків; д) амністії; є) найменування чи перейменування міст, селищ, вулиць.
7. Як називається відмова від участі у виборах і політичній діяльності взагалі: а) абсентеїзм; б) бойкот; в) популізм.
8. Визначте, в яких з наведених прикладів порушено законодавство про референдум:
 - 1) міська рада прийняла рішення про проведення референдуму щодо проголошення суверенітету міста та його виходу із складу України;
 - 2) міська рада призначила референдум про затвердження герба міста;
 - 3) міська рада на пропозицію групи депутатів прийняла рішення про перейменування Ленінського району у Східний;
 - 4) Президент України призначив референдум про прийняття змін до Конституції України;
 - 5) Верховна Рада на пропозицію більшості депутатів прийняла рішення про проведення референдумів щодо амністії у зв'язку з ювілеєм проголошення незалежності України.

Індивідуальна робота № 7. Органи державної влади в Україні

1. Президент України обирається: а) на 4 роки; б) на 5 років; в) на 10 років.
2. Рішення обласної Ради народних депутатів, якщо вони суперечать Конституції України, може скасувати: а) Президент України; б) Верховна Рада України; в) Конституційний Суд України; г) Кабінет Міністрів; д) Верховний Суд України.
3. Визначте, які з наведених тверджень є правильними: а) система державних органів та система місцевого самоврядування будується відповідно до

адміністративно-територіального поділу України; б) Повноваження Верховної Ради можуть бути припинені в будь-який час; в) сесії Верховної Ради можуть бути черговими і позачерговими; г) усі рішення Верховної Ради приймає виключно на пленарних засіданнях.

4. За прийняття резолюції недовіри уряду проголосувало 136 депутатів. Чи буде прийнято рішення про недовіру Кабінету Міністрів? Яка мінімальна кількість депутатів повинна проголосувати «за», щоб рішення про недовіру було прийнято?
5. Визначте, до компетенції яких органів чи посадових осіб належать такі повноваження: а) Забезпечення недоторканності державного кордону України; б) вирішення питань про відповідність правових актів Конституції України; в) представлення України на міжнародній арені.
6. Поставивши у відповідному стовпчику таблиці порядковий номер, зазначте, які функції виконують суди конкретної інстанції:

Суд I інстанції	Суд II інстанції	Суд III інстанції
-----------------	------------------	-------------------

- 1) перегляд справи на основі апеляційної скарги;
- 2) винесення рішення по конкретній справі;
- 3) закріплення рішення в окремій ухвалі;
- 4) вирішення вироку по кримінальній справі;
- 5) здійснення повторного розгляду справи;
- 6) перегляд справи на основі касаційної скарги;
- 7) перегляд справи на основі протесту в порядку судового нагляду

7. Поясніть статус Вищої ради юстиції.
8. Охарактеризуйте структуру Вищої ради юстиції.
9. Яка різниця між конституційним зверненням і конституційним?
10. Назвіть обов'язки суддів.
11. Кінцева стадія законодавчого процесу: а) інавгурація; б) імпічмент; в) промульгація.

Індивідуальна робота № 8. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні. Територіальний Устрій України

1. Територіальний устрій України у здійсненні державної влади ґрунтується на засадах: а) централізації; б) децентралізації; в) поєднання централізації та децентралізації.
2. Питання про зміну території України вирішуються: а) Конституцією; б) законами і підзаконними статтями; в) Верховною Радою України; г) виключно всеукраїнським референдумом.
3. Спеціальний статус міст Києва і Севастополя визначається: а) Президентом України; б) Конституцією України; в) законами України.
4. Рішення органів місцевого самоврядування є: а) обов'язковими на відповідній території; б) рекомендаційними; в) обов'язковими для державних та комунальних підприємств на відповідній території.
5. Поясніть основні принципи місцевого самоврядування.
6. Охарактеризуйте системи місцевого самоврядування.

7. Поясніть повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у галузі бюджету, фінансів і цін.
8. Які питання вирішуються районними радами виключно на їх пленарних засіданнях?
9. Охарактеризуйте повноваження депутата місцевих рад.
10. В яких випадках припиняються повноваження голів місцевих рад достроково?
11. Поясніть поняття «територіальний устрій» у вузькому і широкому розумінні.
12. Назвіть основні ознаки України як унітарної держави.

6. КОНТРОЛЬНА РОБОТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Протягом двох семестрів вивчення дисципліни студенти виконують 2 контрольні роботи: в третьому семестрі за темами 1-4 розділу 5 методичного посібника, в семестрі 4 за темами 5-8 розділу 5 методичного посібника. Студент обирає тему контрольної роботи за власним бажанням за погодження з викладачем.

7. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Перша частина курсу в третьому семестрі завершується заліком в формі електронного тестування, вивчення другої частини курсу в четвертому семестрі завершується іспитом.

Запитання до іспиту

1. Поняття і предмет конституційного права.
2. Конституційне право в системі національного права України.
3. Основні тенденції розвитку конституційного права в сучасних умовах.
4. Поняття конституційно-правових норм та їхня класифікація.
5. Сукупність конституційно правових відносин та їх види.
6. Суб'єкти конституційного права.
7. Поняття конституції та юридичні особливості.
8. Структура Конституції України.
9. Порядок внесення змін до Конституції.
10. Тлумачення Конституції.
11. Конституційні традиції в Україні.
12. Особливості прийняття чинної Конституції України.
13. Поняття конституційного ладу в Україні. Громадянське суспільство.
14. Україна суверенна і демократична держава.
15. Ознаки правової та соціальної держави.
16. Форми безпосередньої демократії в Україні.
17. Державні символи в Україні.
18. Економічна основа конституційного ладу України.
19. Поняття і принципи громадянства.
20. Порядок набуття і підстави припинення громадянства.
21. Поняття і класифікацій конституційних прав та свобод.
22. Сутність особистих прав і свобод.

23. Соціально-економічні права людини.
24. Політичні права і свободи, їхні особливості.
25. Конституційні гарантії прав і свобод, їхній правовий захист.
26. Конституційні обов'язки громадян.
27. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців
28. Система органів державної влади в Україні.
29. Поняття виборчої системи і виборчого права.
30. Види виборів.
31. Сутність активного і пасивного права.
32. Порядок проведення виборів.
33. Висування, реєстрація і статус кандидатів.
34. Передвиборна агітація, порядок голосування.
35. Поняття і види референдуму.
36. Верховна Рада – вищий представницький орган України.
37. Основні повноваження Верховної Ради.
38. Порядок формування Верховної Ради й термін її дії.
39. Регламент роботи Верховної Ради.
40. Законодавчий процес.
41. Повноваження голови Верховної Ради.
42. Правовий статус народного депутата.
43. Основні гарантії депутатської діяльності.
44. Порядок обрання Президента України.
45. Загальні засади правового статусу Президента України.
46. Повноваження Президента України.
47. Дострокове припинення повноважень Президента.
48. Рада національної безпеки і оборони при Президентові України.
49. Верховна Рада і Президент України.
50. Система органів виконавчої влади в Україні.
51. Склад і порядок формування Кабінету Міністрів України.
52. Повноваження і організація діяльності Кабінету Міністрів України.
53. Акти Кабінету Міністрів в Україні.
54. Місцеві органи виконавчої влади.
55. Склад і порядок формування органів виконавчої влади на місцях.
56. Правова основа діяльності органів державної влади на місцях.
57. Основні повноваження місцевої адміністрації.
58. Поняття місцевого самоврядування.
59. Система, органи та посадові особи місцевого самоврядування.
60. Акти органів виконавчої влади.
61. Взаємовідносини органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування.
62. Система і структура прокуратури.
63. Конституційний статус суддів.
64. Порядок формування та повноваження Конституційного Суду України.
65. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування.
66. Суб'єкти звернень до Конституційного Суду України.
67. Сутність і форми правової охорони Конституції.
68. Система адміністративно-територіального устрою України.
69. Правове значення рішень Конституційного Суду.
70. Прикінцеві положення Конституції України та їхня сутність.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Зміст навчальної дисципліни.....	4
2. Список рекомендованої літератури.....	8
3. Робоча програма.....	10
3.1. Тематика лекцій.....	10
3.2. Тематика семінарських занять.....	13
4. Самостійна робота студентів.....	17
5. Індивідуальне навчально-дослідне завдання.....	21
6. Контрольна робота студентів заочної форми навчання.....	27
7. Підсумковий контроль.....	27

Підписано до друку 18.03.2015. Формат 60х84/16.
Гарнітура Times New Roman.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
Східноєвропейського університету економіки і менеджменту,
вул. Нечуя-Левицького, 16, Черкаси, 18036.